

ГОДИНА

6

1869

ВОЈИН

БРОЈ

19

1. Јулија.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Оружје и тактика. — Жљебне спредњаче и позадњаче. —
 Данашња тактика артиљерије. — Новине и ситнине. —
 Одговор уредништва. — Позив на претплату.

Оружје и тактика.

(ПРЕВОД С НЕМАЧКОГ)

І. ОРУЖЈЕ У ОПШТЕ.

1. Природно и художно оружје.

Природа, која је начело борбе створила, дала је сваком живинчету нужно оружје за одбрану, језу бодље, коњу копите, бику рокове, тигру и лаву зубе и нокте; човеку пак — најсавршенијем организму — дала је разум.

Разум је најстрашније оружје. Помоћу његовом учинио је човек у току времена толике грдне изумео-вине и он је још неизмеран извор, из кога човек све нова и нова сретства за ојачање своје снаге црпи.

Цимерман у својој историји човека ево шта вели: „Човек од природе нема никаквог оружја, али има разум, који му помаже, да гради свакојако и савршеније оружје, но што и једна животиња има. Тело човечије није покривено ни перјем нити вуном, те да се тако у течају времена противи, али човек гради

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сам свакојако одело и попуњава природну оскудицу. Човек није брз као јелен, али разум га поставља у стање, да се користи брзином као што је јеленова, кад појаша коња или га упрегне у кола. Разум учи човека још, да на ветреним крилима плови по пучини морској, да паром пркоси и самој олуји, да на ватреним колима јури кроз богате јевропске и пусте америчке просторије и да тако чини нечувена чуда, о којима се пре једног века ни сневало није.....“

„Разум је дакле оружје, које је природа човеку дала.“

Оружје, којим су разне животиње од природе одарене и које чини делове животињског тела, зове се природно оружје.

Оружје, које је човек измислио, човечија рука од разних делова животиња, биља или минерала израдила, која је дакле производ човековог дара, вештина и труда, јесте художно оружје.

2. Природно и художно оружје, браничко и нападно.

Природно и художно оружје по особинама својим или је за одбрану или је за напад.

Тврда љуска шкољкина, оклоп корњачин..... природно је, а штит, шлем, гвоздени оклоп..... художно оружје.

Природно оружје за напад јесу копите, рогови, зуби, нокти..... а художно сва су оруђа, којима се човек у борби служи: од најпростијег буздована па до ватреног оружја, које је данас највећи ступањ разоравања достигло и које се по томе најсавршенијим назвати може.

У ратовима људи су се увек служили художним оружјем. По своје одређењу и по особинама својим оно се дели у више класа.

3. Дељење оружја.

Оружје, које су у разна времена разни народи употребљавали, разликује се као нападно и браничко.

Нападно оружје оно је, којим се борац служи, да противника рани или убије.

Браничко оружје чува борца од удара, убода или зрна непријатељевог.

Нападно оружје разликује се још као ручно и метно.

Ручно оружје, које се још и белим зове, јесте за борбу прса у прса, као: коцље, хелебарда, мач, секира, сабља.....

Метним оружјем наноси борац непријатељу вреда из далека. У старом и средњем веку најобичније метно оружје бејаше праћка и лук са стрелом. Кад изађе барут онда ово оружје мораде уступити место ватреноме.

Особине ручног и метног оружја могу се такође и уједно наћи, као што је то случај код пушке, од како изађе бајонет.

Метно оружје старо и садање разликује се још двојако: једно, које један човек сам носити и њим руковати може, и друго, коме за послугу треба више људи а за пренос особитих средстава, на прилику коња. У први ред спада од старог оружја праћка и лук са стрелом а од новог пешачко ватрено оружје; у други ред иду старе опсадне справе и садањи топови.

Да посматрамо сад постепени развитак оружја.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

II. ОРУЖЈЕ У СТАРОМ И СРЕДЊЕМ ВЕКУ.

1. Најстарије оружје.

Природно оружје човеку је — песница. Песницом пак доста је тешко непријатеља убити. Батином то је много брже и сигурније; батином наоружана песница удара много жешће и силније. Батином наоружан човек у великој је превази над другим, који нема никаквог другог оружја сем песнице, нокаата и зуба.

Велики штап дакле на сву прилику био је прво оружје човеку; па кад је човек приметио, да је удар млого тежи, кад је тежна тачка на предњем крају штапа, онда је тражио на једном крају мало дебљи штап, и тако је постао — буздован.

2. Ручно оружје: буздован, копље и метаће копље.

Буздован у сравњењу са обичним штапом био је савршеније оружје и по томе може се сматрати као први корак усавршавању истога. Буздована било је разне сорте, али је увек било грубо и незгодно оружје; данас се њиме служе само још по нека полудивља племена у средњој Африци и Аустралији.

Пошто су се људи доста дуго буздованима убијали, падне им на памет, да измисле ново оружје. Комад кости или оштро отесаног камена, натакоше на дрвен подебео штап и тако постаде нешто налико на копље. Дејство копља било је веће, но буздована. Копљаник могао је непријатеља на извесној даљини да уздржи и да га рани пре него што у домашај његовог кратког оружја дође. Дугачко копље у превази је над кратким с тога, што се њиме неприја-

јатељ може на већој даљини да задржи; кратким пак лакше је руковати и може се бацати. Баченог копча дејство је снажније но дугачког. Али кад борац своје копча непријатељу баца, остаје сам без одбране; с тога је требало имати са собом више таквих копча, а то је могло бити само тако, ако су лака. Метаће копча дакле је прелаз од ручног ка метном оружју.

Тежња, да се што већи број метака може са собом понети и да се што даље дејствовати може, изазвала је мисао о луку са стрелом.

3. Метно оружје; лук са стрелом и праћка.

У најстарије доба лук је био танак дугачак прут од еластичног дрвета, кога су крајеви унутра мало савијени и жилом или канапом састављени. Дејство лука и тетивке свакоме је познато.

Стрела беше кратко лако копча од прилике пола дужине лука (који од прилике с висине човека бејаше). Да стрела правилно лети, утврђивали су на задњем крају перо, које није дозвољавало, да се у лету преврће или да правац мења.

Луком бачена стрела имала је далеко већу почетну брзину и летела је услед ове много даље него руком бачено копча. Стрела је била лакша и згоднија за борбу из далека. Стрелац је могао два пут и трипут више стрела понети по копчањик копча:

Праћка је била друго опет важно метно оружје у старо доба.

У почетку камен су просто руком бацали, и овако могао је истина на близу да рани, али на већој даљини дејство је било веома слабо. Недостатци овако простог хитања камена изазвали су мисао о

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

праћки. Из праћке бачен камен лети много силније и може не само да рани него у прилици и да убије.

4. Споредно оружје.

У време кад копље, стрела и праћка бејашу главно оружје бораца, осећаше се јако потреба још и другог каквог оружја. У борби на близу стрела и праћка бејашу неупотребљиве а и копљаник кад је с непријатељем прса у прса, копљем ништа урадити немогаше. Прека је дакле потреба била, да се војнику за тај случај даде какво ручно оружје, које би било тако лако да се поред онога другог носити може. И тако постане мач.

Мач бејаше најмилије оружје и у великом уважењу код старих народа. Слободан Берманац увек је мач са собом имао.

И мачева је било свакојаке врсте. Источних народа и Грчки (нарочито Шпартански) био је напред као срп савијен. Галски и ђермански мач бејаше прав, дуг и узан, шпански и римски братак, широк и шиљаст. Римски мач имађаше и браник, а грчки не.

У средњем веку мачеви обично бејашу дугачки и имађашу браник а доцније и корпу, која је заклањала руку. Било је мачева само за удар и других само за убуд. Ови последњи употребљавани су много у тријесто годишњем рату. (НАСТАВИТЕ СЕ.)

Жљебне спредњаче и позадњаче

с тактичне тачке гледишта.

НАПИСАО

М. Драгомиров.

(НАСТАВАК.)

Уплив земљишта сматран само односно ору-
жија, биће на страни оне војске, која је наоружана
системом, која даје боље и постојаније заклоне т.ј.
на страни системе, која се пуни позади. Но сматрати
земљиште само с једне тачке, била би крајња једно-
страност јер је користење земљиштем, условљено пре
свега и поглавито **обазривошћу** човековом, а не
једном или другом системом оружја. Узевши ово у
смотрење, видећемо да корист није на страни оне
војске која се боље наоружа, већ напротив оне, где
су људи развијенији и отреснији.

Управљање ватром несравњено је лакше код
позадњача него код спредњача. Брзина и лакоћа пу-
њења чине те неморамо свагда држати пуно оружје,
дакле можемо га онда напунити, кад нам треба пло-
тун произвести. Појамно је, да и не објашњавамо,
да при том можемо да обарамо плотуне у најзгод-
нијој минути, него кад морамо имати већ пуно ору-
жје: пунити и пуцати теже је, него само пуцати.
У последњем случају, т.ј. кад је оружје већ напу-
њено, лакше се неред производи. Но из тога, што је
уздржавање ватре лакше код нових система оружја,
не следује већ, да би оно било немогуће код старих
система: нека заповедник смакнутога строја остане
пред фронтом до тренутка пуцања, као што то саве-
тује Бижо, нека се објасни људима, да само сложне

ватра т.ј. учињена по команди заповедника може да порази непријатеља, и тада ће једини плотун достојно одговорити, неколицини непријатељевих.

Састав система. Оружје, које се даје војнику у руке, треба пре свега да је просто по саставу, да не захтева сложено или тешко руковање ни при дејству нити при чишћењу. Ако би срањивали спредњаче са потпуно устројеним позадњачама, т.ј. са пруским, тад би позадњача била у преваги. Нешто већа сложеност у саставу движимог затвора, надокнађује се с лихвом тиме, што је изостављен пређашњи механизам, много сложенији, што се душа оружја много лакше чисти, јер је скроз провидна, и, напослетку што је згоднија за пуњење. Код спредњача пуњење је било сложено и тешко, што они нису приметили, јер су навикнути били; чишћење душе тешко је било, а то с тога, што и при самом пажљивом и брижљивом трљању (чишћењу), опет није било сигурно, да се влага није задржала у жљебовима или онде где се позадник са душом саставља. Код позадњаче где се душа скроз провиди — то неможе бити. Но признавши све казано, треба да знамо, да се оно може да примени на оне војнике који умеју владати позадњачама, и на систему подпуно устројену т.ј. на такову, где је отклоњено све, што би могло да причини, да пушка омане, да метац не може у комору да уђе, да игла не може у вишек да удари и т.д. У овом последњем смислу т.ј. у смислу савршене израде система, можемо позитивно рећи, да ни у једној европској војсци, где су нове позадњаче заведене, нема савршених резултата.

Та последња околност важна је; треба знати,

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

да је врло непаметно, оснивати се на неколико угодних својстава, која су изведена из испитивања учињених при мирноћи духа, и са ограниченим бројем екземплара (комада оружја). Да се изведе истина о тој угодности, треба узети и наравствени уплив, који могу имати системе на човека: веће или мање поуздање, које она у њих улива. Из примера се види, до ког је степена тај услов важан. Француско оружје, како сведочи ђенерал Фајљи, учинило је чудо у Ментани; при логорном упражњењу тек. године у Шалону, то исто оружје шасповљево учинило је ново чудо: излетала су не само зрна но и затвори; појамно је каквих је имало посљедица на физиономију стрелца: ма како да су били ректи случаји овог посљедњег рода, опет су они јако дејствовали на све војнике и није тешко представити себи у ком смислу. На упливе таквога рода, техничари гледају олако и одозго. Они веле да је велика срећа, ако на неколико десетака хиљада комада оружја падне два или три комада, онака, као што се у шалонском логору нађоше. Ми (и сви који најпре сматрају човека па онда оружје сигурно биће нашег мњења) далеко неможемо таке случајности за ништа да примимо; а то зато кад се рани један или двојица, тад ће се и **сваки** том случају надати. Опасност са стране непријатељеве већ сама по себи дејствује јако, а тако ми би смо је увећавали самим нашим оружјем.

Узевши казано у рачун, ми велимо, да је боље имати у боју поуздано старо, него ли мање поуздано, а ново оружје, тим боље, што ту осим системе оружја велику улогу игра још:

Степен привикнутости у руковању с ору-

ЖЕМ. Под овим ми не разумемо само то, да људи знаду манипулацију пуњења, но јошт и то, да умеју да употребе нова средства и да им познају својства. Ништа није чудно, ако је војник одма уобразио, да он тим боље уме да употреби ново оружје, што више може метака да избаци; за то није ништа чудно, што данас већина баш и међу изображеним војницима оцењује вредност једне или друге системе по броју метака у минути, а ни најмање неће да види, да је тој брзини граница у својствима војниковим и у условима погодака. Таки погледи на употребу оружја — тактику оружја, ако смем да се изразим — недају се тако брзо, као манипулације, па ма како оне биле. Пруси су **за 20 година** гледали да истинито упознаду своје старешине и војнике са својствима новог оружја и у реду узрока, који учинише те ново оружје онако осветла свој образ, **тај узрок а не који други** морамо признати да је био главан. Јер нико неће одрећи, да, ако се хоће разумно ма каква справа у боју да употреби, пре свега треба да јој се познаду својства и то до тог степена, да она пређу у крв старешини и војнику, да им је то тако у памети, као оно кад сретну старешину, па треба да га поздраве.

Па треба ли говорити, да такве свести нема нити ће је дуго бити код оних војска, које су скоро завеле позадњаче? Треба ли напомињати, зашто старешине у француској војсци, тако одавна уображавају, да се плотуни могу произвести на свима оним одстојањима, на којима оружје бије? Напоследку, је ли нужио рећи да је баш и у пруској војсци, не гледећи на њено двајесто-годишње упражњење, бивало случајева и не ретких, где је разумна и добра ватра прелазила у неразумну и нередовну? (НАСТАВИТЕ СЕ.)

Данашња тактика артиљерије.

ПРЕВОД С РУСКОГ

(НАСТАВАК.)

Рат у Чешкој показао је, како су опасни за артиљерију добри стрељци, наоружани острагачама. До сада није било примера у ратној историји, да једна војска за тако кратко време изгуби толико много оруђа, као Аустријанци у Ческој. Код Садове Пруси су отели 187 топова, и то већином пешадија.*)

Стрељци су отели већом чести оруђа из резервне артиљерије, која се трудила да задржи наступање војске принца наслеђника; пошто су потукли послугу и коње, заузели су батерије, које беху без заштите.

Чланак у *Oestereichsche Militairzeitschrift****) показује јасно, шта су кадри да учине ваљани стрељци, па баш и при очајничкој борби артиљерије, само ако јој се приближе сакривено.

Па и у пређашња времена, сакривено приближавање стрељаца, било је врло опасно за артиљерију.

6). Острагаче и артиљерија. Свакојако острагаче имају велики уплив на употребу артиљерије у боју. Но жљевна артиљерија ипак може да одржи свој пређашњи значај, премда јој се је способност са дејством изменила. Дејство ватре и разорна снага 4 Ћ шрапнела на 700 и више метара већа је, но картечно дејство 6 Ћ гладких топова на 200 метара.

У битци код Оверзе 1864, аустријска батерија № 4 приближила се непријатељу на 200 метара, с намером: да картечном ватром спреми јуриш својој пешадији.

*) Ристов стр. 174.

**) 1866 год. чета III.

Ево примера изванредне храбрости батеријскога командира, која кад је на свом месту корисна је, а иначе је сувишна, као што је и овде била. Ова батерија могла је остати на 5—600 метака, па да добије исти резултат, а при том би претрпела мању штету.

Без сумње неби се та батерија повратила, да је непријатељева пешадија била наоружана острагачама; она би за тренутак била ућуткана, не би ништа користила, а пала би непријатељу у руке.

7). Стрељање преко својих трупа. Ми смо видели да је прилажење артиљерије непријатељу скопчано с опасношћу, да nebude потучена, али с друге стране дозволити да она не дејствује у решавајућим тренутцима, неби било паметно. С тога, што жљевна артиљерија употребљује мали фишек, и што баца зрно под великим луком, — нехотице се рађа питање: да ли треба артиљерија да пуца преко својих трупа, у случају кад јој није могуће другаче да дејствује, или да се одречемо онда њеног садејства.

Глатка артиљерија, која имађаше положну ватру, да дејствује преко својих трупа, бесмислица је осим случаја, кад би батерија јако надвишавала предње трупе. При пуцању на врло великим одстојањима и гладка оруђа бацају зрна под великим луком; но због неправилности лета зрна, пуцање преко својих трупа било би врло опасно. Нека буде напослетку и правилан лет зрна, ипак се неможе допустити звиждање зрна близу глава људских.

Врло је нужно дакле, да зрна високо лете, ако хоћемо да пуцамо преко својих трупа; истина, и онда звиждање зрна чују трупе, али оно не дејствује јако. При тако правилним жљевним топовима, и тако ви-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

сокој стази зрна, пуцаће преко својих трупа савршено је безопасно. На даљини од 1500 до 2500 метара, могу се слободно бацати зрна преко својих трупа.

При обсади н.пр. и немисли се о томе, да је опасно пуцати преко предњих трупа и батерија. По томе дакле, нетреба ни у пољу о таквој опасности мислити само кад се пуца с довољно велике даљине.

Но поред свију ових навода, увек је боље избегавати такво пуцаће, кад год се само може, јер оно, макар мало дејствује на наступајуће колоне.

Свакојако, овакво пуцаће може се дозволити само код оне војске, која је на то у мирно доба навикнута, н.пр. кад је при маневровању артиљерија преко ње пуцала.

Ако су баш у битци прилике такве: да артиљерија мора пуцати преко својих трупа; то онда нетреба то чинити никад са темпирним упаљачима, или са зрнима од којих се може какво парче одвојити.

Кад се наша трупа већ толико приближи непријатељу, да је опасно даље пуцати, то треба ватру прекинути. Дакле ватра се прекида баш у најважнијем тренутку, кад наше трупе највише подржавања потребују. Да неби тога било, онда артиљерија треба да продужи пуцаће на најближе резерве и поткрепљења. Ако артиљерија при томе толико успе, да доведе резерву у напред и забуну, онда је очевидно успех олакшан.

У битци код Солферино, најпре је била резерва аустријска растројена од француске артиљерије.

Све ово доказује корист распоређаја батерија на узвишицама, које дају већи простор за поражавање и

непрекидну ватру артиљерије за време наступања својих колона.

Но, и на равном земљишту, може артиљерија да дејствује на другу непријатељеву линију, резерве и подкрепења, тада, кад прва буде заклоњена нашим колонама. Друга непријатељева линија удаљена је од наше артиљерије, најмање за 1500, а обично за 2500 метара. При пуцању из 4 Ѣ оруђа на одстојању од 1500 метара, највиша тачка стазе летећег зрна, нахои се над хоризонтом за 19 на 2500 за 77 а на 4500 за 225 метара.

Ове цифре показују: да за војску која се налази на средини између нишана и артиљерије, при пуцању на 1500 метара савршено, нема никакве опасности.*) Допуштајући дакле, да артиљерија у неким случајима дејствује преко својих трупа, добијамо ове користи: артиљерија би се ређе и мање излагала ручном ватреном оружју непријатељевом, добила би већи простор за дејство, неби била зависна толико од других родова оружја, једном речју — постала би самосталан род оружја у боју.

(НАСТАВИЋЕ СЕ.)

*) Врло би добро било: да се још у мирно доба при упражњењима војска привикава, да маневрује испод артиљеријских зрна. Но зато треба употребити зрна која не прскају. (Елгер. Die kriegsfeuerwaffen der gegenwart).

Новине и ситнине.

Нов смртоносан изналазак. Једне инглеске новине саопштавају једну справу, коју је изнашао неки механичар, а опредељена је за бојне цели. Та справа, састоји се из више цеви, калибра 0·76 палца, а дужине око 40 палаца. Она је утврђена на врло простом лафету, а вози је један коњ. Цеви не иду равноодстојно, већ им се правци крећу тако, да избачена зрна на даљини од 250 метара (од справе рачунећи) бришу простор од $9\frac{1}{2}$ метара у ширину. Цеви су утврђене на равном одстојању једна од друге, изузимајући средње, где је међупростор од 10 палаца и где се намешта телескоп и друге потребе за нишањење. Цеви пуне се са зади, и у свези су са ручицом; кад се ова ручица окрене отворе се све цеви, па се напуне и за тим кад се ручица поврати на своје место, цев је затворена и може на мах да се пуца. Вишек изгори сав и не оставља никакве остатке у цеви. Доста добра паљба може бити и на одстојању од 6400 метара(?). Од 60 зрна 47 њих ударило је у нишан 4 стопе висок на даљини нешто већој од 2130 метара. Паљба за 4 минута растројила би читав пук. Цео прибор износи $35\frac{1}{4}$ ок. За вожење као што рекосмо ваља један коњ, а за послугу 2 човека. Кад не ћемо да пуцамо, справа је пуна и метац се може лако да извади. Коњ и справа и прибор уз њу, стоје од прилике на 1790 дук. цес. Овај изналазак поднет је инглеском војном министру.

Одговор уредништва.

Војновим читаоцима. — С многих страна и усмено и писмено управљана су на нас питања, што није настављен чланак започет у 4 бр. „Војина“ од ове године под насловом: „Нешто о географјском еклогу ужичкога округа“ и ко је његов писац? Овом приликом свима Војновим читаоцима, који би желели знати, јављамо, да је онај угледни чланак написао **наш честити сурадник Михаило Н. Илић штабни официр**, који је и иначе врло добро познат нашој публици са свога књижевног рада на „Војину.“ Писац оног чланка послао га је овом уредништву са свим израђена и написана, а није се даље могао наставити због извесних околности и призрења наше штампе.

Позив на предплату

ЗА ДРУГО ПОЛА ГОДИНЕ „ВОЈИНА.“

Овим бројем почиње друго пола године „Војину,“ с тога учтиво позивамо наше уписнике, који се до данас претплатише, да изволе што пре обновити претплату, како им се не би лист морао из материјалних призрења обуставити. Такође молимо све оне, који су нам од пређашњих година или прошле пола године остали што дужни, нека са својом уредном исплатом припомогну издавању овога листа.

Цена је „Војину“ за по године 32 гр. чарш., а ко хоће још га можемо свима бројевима од ове године послужити.